

ADLİ MUHASEBE PERSPEKTİFİNDEN BANKACILIK HİLELERİ: BANKA MUHASEBE HİLELERİNDE HİLEKÂR PROFİLİ VE HİLENİN NİTELİKLERİ*

Öğr. Gör. Dilek KÜÇÜK**

Makale Gönderim Tarihi: 04.06.2021 / Kabul Tarihi: 30.07.2021

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

Bankalar parayla faaliyet gösteren kuruluşlar olduğu için hilekârların hedefinde olmaktadır. Son yıllarda ortaya çıkan hilelere karşın Türkçede “adli muhasebe” olarak isimlendirilen yeni bir alan ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ile Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliyeye intikal etmiş muhasebe hileleri doküman incelemesi yapılarak; hangi özellikte ki insanların (kişilerin cinsiyet, yaş ve bankada buldukları mevki) bu tür hilelere yöneldiği nitel araştırma yöntemi kullanılarak tespit edilmiştir. Ayrıca uğratılan zararın tutarı, hilenin ortaya çıkma şekli gibi dosyalardan elde edilen çeşitli bilgiler ile kıyaslamalar yapıp, elde edilen bulgular ışığında bankalarda adli muhasebecilik mesleğinin önemi ve sağlayacağı faydalar yorumlanarak açıklanmıştır. Araştırmamız da hile olaylarının çoğunluğunun ihbar ile bir yıldan uzun sürede ortaya çıktığı görülürken literatürden farklı olarak bankalarda yapılan hilelerin büyük çoğunluğunun örgütsel değil de bireysel olarak gerçekleştirildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Adli Muhasebe, Hile Denetçiliği, Banka Muhasebe Hileleri.

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M42

* Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Mert Soysal yönetiminde Dilek Küçük tarafından hazırlanan “Adli Muhasebe Kapsamında Bankalarda Yapılan Muhasebe Hileleri: Gaziantep İlindeki Adli Vakalar Analizi” isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Harran Üniversitesi Akçakale Meslek Yüksek Okulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü Öğretim Görevlisi, dkucuk@harran.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4047-6276.

BANKING FRAUD FROM THE PERSPECTIVE OF FORENSIC ACCOUNTING: THE FRAUDSTERS PROFILE IN BANK ACCOUNTING FRAUD AND THE QUALITIES OF THE FRAUD**ABSTRACT**

Since banks are organizations that operate with money, they are the target of fraudsters. Despite the frauds that have emerged in recent years, a new field called “forensic accounting” has emerged in Turkish. With this study, the accounting frauds made in the banks in Gaziantep and transferred to the courthouse were examined; It was determined by using the qualitative research method that which characteristics of people (the people’s gender, age and position in the bank) tend to such frauds. In addition, comparisons were made with various information obtained from the files, such as the amount of damage inflicted, the way the fraud occurred, and the importance of the forensic accounting profession in banks and the benefits it would provide were explained in the light of the findings. In our research, it has been observed that the majority of fraud incidents occur over a year, with notice, and unlike the literature, it has been observed that the majority of frauds in banks are performed individually, not organizationally.

Keywords: Forensic Accounting, Fraud Auditors, Bank Accounting Tricks.

Jel Classification: M40, M41, M42.

1. GİRİŞ

Tüm işletmelerde karşı karşıya kalınabilecek bir risk olan hile, işletmeleri büyük zararlara uğratmaktadır. Bu tür sorunlar yaşanmaması adına hile vakaları yaşanmadan önlem almak ya da yaşanması durumlarında en kısa sürede ortaya çıkarmak önemlidir. Ancak her an ne yapabileceğini tespit etmenin güç olduğu üstün bir varlık olan insan, yıllar geçtikçe teknolojinin de ilerlemesiyle giderek kontrol edilmesi zor hale gelmiştir. Tüm bunlardan dolayı işletmelerde özellikle bankalarda ilerlemelere uyum sağlayacak denetimlerin yapılması şarttır. Tam da bu noktada dünyada “forensic accounting” ismiyle yer bulmuş ülkemizde de yeni yeni tanınmaya başlanan “adli muhasebe” kavramı ortaya çıkmaktadır. Muhasebe sistemi ile hukuk sisteminin bir araya geldiği adli muhasebecilik mesleği ise, adli mercilerin kararlarına destek olma amacıyla hukuk, muhasebe ve finans gibi daha birçok konuya ilişkin bilgiye sahip ve bu bilgi düzeyinin profesyonelce kullanılmasına ilişkin bir anlayışı kapsar. Adli muhasebecilik mesleğinin kapsamına girebilecek çok fazla alan olsa bile özellikle hile denetimi önem arz etmektedir.

Çalışma bağlamında Gaziantep de bankalarda yaşanmış olan ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hilelerine ilişkin dava dosyaları niteliksel olarak incelenmiştir. İncelenmiş olan dava dosyalarından elde edilen bilgiler (Hile yapanların; cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, bankada çalıştığı pozisyonu, hilenin ne şekilde yapıldığı, hileye başvurma nedeni ve hilenin gerçekleştiği bankaya ilişkin bilgiler) nitel yöntem aracılığıyla analiz edilip yorumlanmıştır.

2. ADLİ MUHASEBE KAVRAMI

“Adli” sözcüğü, “mahkemede veya kamuda anlaşmazlıklara konu olarak ortaya çıkan, bu tartışmalarla alakalı olan ya da buralarda kullanılan” anlamını taşımaktadır (Kurt ve Elagöz, 2015: 214).

Hilelerin ortaya çıkarılması, önüne geçilmesi ve caydırılması için muhasebe ve denetim sistemlerindeki eksiklik, işletme defterlerinin özellikle hile açısından denetlenmesinin gerekliliği henüz ülkemizde uygulanmayan adli muhasebe kavramı ortaya çıkarmıştır. Geleneksel denetimin günümüzde “var olanı ve gördüğünü incele” fikrinden öte, denetimcilerin gerçekte var olanın ve gerçekte görünenin arkasıyla ilgilenmeleri ve sayıların arkasındakileri görebilmeyi öğrenmeleri gereklidir (Açık, 2016: 1072).

Adli muhasebe için literatürde genel geçer olan tek bir tanım kullanılmamakla beraber, kullanılacak alan ve hedefine yönelik olarak farklı tarzlarda tanımlanmıştır (D. Keleş, Ü. Keleş., 2014: 56).

Adli muhasebe, karmaşık ve çok farklı disiplinleri içerisinde barındırmasından dolayı tanımlaması zor bir kavramdır. Bu yüzden tek bir tanım, kavramı uygun bir biçimde tanımlamaya yeterli olmayacaktır. Bundan dolayı adli muhasebenin genel geçer bir tanımı yoktur. Birçok yazar tarafından yapılmış tanımlamalar vardır (Sorunke, 2016: 60).

Adli muhasebe ile klasik muhasebe arasındaki temel fark, muhasebe hilelerini sistematik bir yaklaşımla araştırıp ortaya çıkarmasıdır. Denetim, dolandırıcılık denetimi ve adli muhasebe yakından ilişkili alanlardır. Denetim bilgisi ve uzmanlığı, dolandırıcılık denetimi ve adli muhasebede faydalı olacaktır. Benzer şekilde, muhasebenin teknik ve bilimsel yönlerine hâkim olmak da hile denetimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacaktır (Aksoy ve Uzay, 2021:127).

Muhasebenin hukuk sürecinde kullanıldığı adli muhasebe, günümüzde giderek önemi artan adli bilim dallarından birisidir. Genellikle adli bilimlerin amacı adli niteliği olan olaylarla ilgili verileri toplamak, değerlendirmek ve sonuçları hukukta kullanılacak deliller olarak hukukun hizmetine vermektir (Aşırdizer, Sunay ve Zeyfeolu, 2005: 3).

3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNİN KAPSAMI

Adli muhasebecilere ihtiyaç duyan paydaşlar çok çeşitlidir. Bunlar arasında Avukatlar, polis ve kolluk kuvvetleri, sigorta şirketleri, bankalar, mahkemeler, iş dünyası, devlet temsilcileri ve devlet tüzel kişileri sayılabilir (Aksoy ve Uzay, 2021:127).

Adli muhasebeciler iş hayatındaki problemlerin detaylarına değinerek sayıların ilerisine bakacak biçimde eğitilmişlerdir. Ayrıca bu meslek aracılığıyla, muhasebe bilgisi ve yeteneği, yasalar önündeki konular için kullanılmaya başlamıştır. Mesleğin kapsamını üç bölüme ayırabiliriz (Forensic-acoounting, 2005):

- Dava Destek Danışmanlığı,
- Uzman Tanıklık,
- Hile Denetçiliği ya da Araştırmacı Muhasebecilik

3.1. Dava Destek Danışmanlığı

Dava destek danışmanları, bir avukatın gözetiminde çalışırlar ve sunulan spesifik ayrıntıların ve delillerin mutlaka ortaya çıkması gerekmeyen özel ayrıcalıklara sahiptirler (Rezaee. vd., 2016:107).

Anlaşılabacağı üzere adli muhasebeciler, mahkemelerde yeterli donanıma sahip profesyonel hizmet olarak dava destek danışmanlığı hizmeti sağlar (Enofe, Okpako ve Atube, 2013: 68).

Adli muhasebecilerin dava destek danışmanlığı alanını birçok konu oluşturmaktadır. Bunların bazılarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Bozkurt, 2000: 3-4):

- Her türlü yolsuzluk davaları,
- İşletme değerlemeleri,
- Hasar ve zarar tahminleri,
- Sigorta anlaşmazlıkları,
- Anlaşmalardan doğan sorunlar,
- Patent, hak ve markalarla ilgili doğan problemler,
- İşletmelerle ilgili ayrılma ya da birleşme davaları,
- İflas davaları,
- Boşanmalarla alakalı mali anlaşmazlıklar,
- İşletmeler arası problemler.

3.2. Uzman Şahitlik

Bir uzman şahit, eğitimi, deneyimi ve yeteneğinden dolayı bazı konularda ortalama bir kişinin bildiğinden daha fazla bilgiye sahip olduğuna inanılan ve uzman görüş, bilgi toplayıcı olarak anılan, başkaları tarafından fikirlerine yasal olarak güvenilen bir şahittir. Uzman şahitler ayrıca uzmanlık alanları ile ilgili gerçekler hakkında bilirkişi tanıklığı yapabilir. Bazı zamanlar onların tanıklığı, itibarlarının zarar görmesi yönünde öğrenilmiş bir tez ile çürütülebilir (Mbama, 2008).

3.3. Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik

Adli muhasebeciler, hile iddialarının olması durumunda hile araştırmacıları olarak görev yapar. Hile araştırmacılar, hile faaliyetlerini tespit etmek ve rapor etmek için finansal verileri ve diğer kanıtları inceliyor. Tipik mali beyan denetimi ve hile soruşturmasının temel amacı, mali raporların güvenilirliğini, doğruluğunu eksiksizliğini ve şeffaflığını doğrulamak için yeterli delil toplamaktır. Denetçiler, finansal tabloların yanlış veya dolandırıcılıktan kaynaklanıp söz edilmese de önemli yanlışlıklar içermeyeceğini makul bir şekilde garanti ederken hile araştırmacılarının dikkatleri hile olasılığına işaret edebilecek en az bir olay veya işlem araştırarak sahtekârlık keşfetmek ve caydırmaktır (Rezaee. vd., 2016: 107).

Günümüz dünyasında hileli eylemlerin kapsamında ve bu tür eylemlerin sebep olduğu zarar tutarlarında büyük oranda artış yaşandığı görülmektedir. Bu hilelerin kapsamı aşağıdaki biçimde özetlenebilir (Açık, 2016: 1081):

- Firma çalışanları tarafından çalıştıkları firmaya karşı gerçekleştirilen hileler,
- Beyaz yakalılar olarak isimlendirilenler tarafından gerçekleştirilen hileler,
- Firma üst yönetim yetkililerini aldatmaya dönük gerçekleştirdikleri finansal tablo hileleri,
- Ticari rüşvetler ve aracılık ücretleri,
- Yatırımlarla alakalı gerçekleştirilen hileler,
- Banka işlemleriyle alakalı hileler,
- Elektronik para transferiyle alakalı olan hileler,
- Kredi kartı ile ilgili hileler,
- İnternet aracılığı ile gerçekleştirilen hileler,
- Bilgisayar hileleri.

4. ADLİ MUHASEBECİLİKTE İNCELENEN SUÇLAR

Adli muhasebecilikte incelenen suçlar çok çeşitli ve kapsamlı olduğu için bu çalışmada hepsini tek tek saymak ve incelemek yerine önemli olduğunu düşündüklerimizi ve çalışmamızın asıl konusu olan suçları açıklamayı tercih edeceğiz. Adli muhasebenin konusuna giren suçlar özellikle mali ve ekonomik suçlar olmaktadır. Kaynağını bankacılık kanunundan, icra iflas kanunundan alan suçlar gibi pek çok ekonomik suç saymak mümkündür. Buna ilaveten vergi kanunları vasıtası ile düzenlenen aslında vergi ceza hukukunun konusunu oluşturan mali suçlarda vardır. Adli muhasebecinin aslında inceleme alanına ekonomik suçlar girmektedir. Bu tarz suçların incelemesinde muhasebe bilgisinin önemli bir yere sahip olduğu kolay bir şekilde gözlemlenebilir. Ekonomik suçlarla alakalı olarak failden veya fiili yola çıkılarak birçok tanımlama mevcut olsa da üzerin de anlaşılmış veya genel kabul görmüş bir tanım tam olarak oluşturulamamıştır (Gülten ve Kocaer, 2011: 65).

4.1. Ekonomik Suçlar

Ekonomik suçlar; ilk planda korunan yasal fayda bireysel özellikte değildir. Bu bulgu, yani yasal faydanın kamusal özellikte olması, bu suçların bireysel alana yönelik olan suçlardan ayrılmasına yarar sağlar. Ayrıca suçun, maddi konusu ile birlikte ele alınmasıyla kamusal özelliğe sahip diğer suçlardan farkı da ortaya konur. Haliyle ekonomi hukukunun dataları da gözetilerek ekonomik suçlar, bir bütün şeklinde veya tek tek mevcut ekonomik düzenin kurumlarına zarar veren ve bu yöntemle toplumsal ilişkilerdeki güveni sarsan ekonomik düzenin bütünlüğünü, çalışma biçimini tahrip eden, tehlikeye sokan her türlü davranış olup, bu türdeki hareketleri ceza hukukuna özel yaptırımlarla karşılayan hukuk da ekonomi ceza hukukudur (Mahmutoğlu, 2003: 3-4)

4.2. Bankacılık Suçları

ACFE 2020 raporuna göre aşağıdaki grafikte hile mağduru kurumlar sektör olarak incelendiğinde sektörler arasından Bankacılık ve finans hizmetlerinin toplam hile olayları içinde ilk sırada olduğunu görürüz. Bu, aşağıdaki sektörlerde daha fazla sahtekârlığın oluştuğu anlamına tam olarak gelmese de bunun bir diğer sebebi olarak bu sektörlerdeki organizasyonlar diğerlerinden daha fazla insan istihdam ediyor olması gösterilebilir. (ACFE, 2020: 26.)

Şekil 1: Hile Mağduru Kurumların Bulunduğu Sektörler

Kaynak: ACFE, 2020: 26.

En fazla hile olaylarının bankacılık ve finans sektöründe gerçekleşmesi bu çalışmanın önemini göstermektedir. Bundan dolayı bankalarda gerçekleştirilecek hilelerin önlenmesi, yapılmış hilelerin araştırılması ve tespit edilmesi için çeşitli düzenlemeler yapmak ve denetlemeler de bulunmak gerekmektedir.

Bankacılık ekonominin düzgün bir biçimde ilerleyebilmesi için çok önemli mesuliyetleri üstlenen bir kuruluştur. Bankacılığın temelinde güven esası olmasıyla birlikte parasal olayların faaliyetlerinin çok önemli bir kısmını oluşturması sebebiyle suçlular bakımından her zaman amaç olarak düşünülen bir yer olmuştur. Bu nedenle gerekli görülen güvenlik tedbirlerinin alınması özel önem arz ettiği gibi hukuk sisteminde de ilave cezalar ve korumalar öngörülerek caydırıcılık sağlanmak istenmektedir. Yukarıda bahsedilmiş olan ekonomik suçlar içinde en önemli yere sahip olan bankacılık suçlarını, bankacılık düzeninin ihlalden kaynaklanan, bankacılık düzenini tehlikeye sokan, suçlar olarak belirtmek mümkündür (Dursun, 2006: 60).

5. ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile günümüzde bu denli önemli olan banka hileleri kapsamında Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliye intikal etmiş muhasebe hilelerini niteliksel olarak incelemek ve hangi özellikte ki insanların bu tür hilelere yöneldiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Yani banka hilekâr profilini çizmek; cinsiyet, yaş ve bankada bulunulan mevki tespit etmektir. Ayrıca uğratılan zararın tutarı, hilenin ortaya çıkma şekli ve hile türü gibi dosyalardan elde edilen çeşitli bilgiler ile kıyaslamalar yapıp yorumlanmak, akabinde elde edilen bulgular ışığında bankalarda adli muhasebecilik mesleğinin önemini ve sağlayacağı faydaları yorumlayarak açıklamak amaçlanmıştır.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesinden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ve olgular hakkında bilgi bulduran materyallerin incelenmesidir. Nitel araştırmada direkt olarak gözlem ve görüşme imkânının bulunmadığı durumlarda ya da araştırmanın geçerliliğini arttırmak için, görüşme ve gözlem tekniklerine ilaveten, belirlenmiş olan araştırma problemiyle bağlantılı olan yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırma için yararlanılabilir. Doküman incelemesi ya da analizi tekniğinin tek başına kullanılacağı gibi, diğer teknikler ile de kullanılabilir olduğunu buradan anlamaktayız (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 217). 73

Hile olaylarını gerçekleştiği zamanda direk gözlemlenmek ya da hile yapan yani suç işlemiş insanlar ile görüşme sağlama imkânına sahip olmak zor olduğundan adliye intikal etmiş vaka dosyalarını incelemek bu konuda tercih edilebilecek iyi bir yöntemdir. Bundan dolayı doküman incelemesi yöntemi veri toplamak için tercih edilmiştir.

Çalışma da araştırma; konu, durum ve olaylara ilişkin detaylı inceleme yapabilmek adına nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma da cevap aranan soru Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliye intikal etmiş olan muhasebe hilelerinin özellikleri nelerdir? Bu soru iki kategoriye ayrılarak oluşan sorular ile cevaplanmaya çalışılacaktır. Bunlar;

1. Bankalardaki Hilekâra İlişkin Özellikler (Demografik Özellikler vb.) Nelerdir?
2. Bankalarda Yaşanmış Olan Hile Vakasına İlişkin Özellikler Nelerdir?

Bu iki sorunun cevapları tespit edildikten sonra elde edilen bulgular ışığında adli muhasebecilik mesleğinin, bankalarda yaşanan hilelerin tespit edilmesi için bankalara sağlayıcı kolaylıklar, avukat ve mahkemeye sağlayabileceği destekler açısından yorumlanacaktır.

Araştırma da dava dosyalarının anlaşılmasından analizine ve yorumlanmasına kadar ki süreçte tablo1' de görüleceği üzere çeşitli uzmanların görüşüne başvurulmuştur.

Tablo 1: Araştırma Sürecinde Başvurulan Uzmanlar

AKADEMİSYENLER					
Profesör	Doçent	Doktor Öğretim Üyesi	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Toplam
1	2	2	1	1	7
UYGULAYICILAR					
Avukat	İç Denetimci	Bağımsız Denetimci	Banka Bölge Müdürü	Toplam	
1	1	2	1	5	
Genel Toplam:				12	

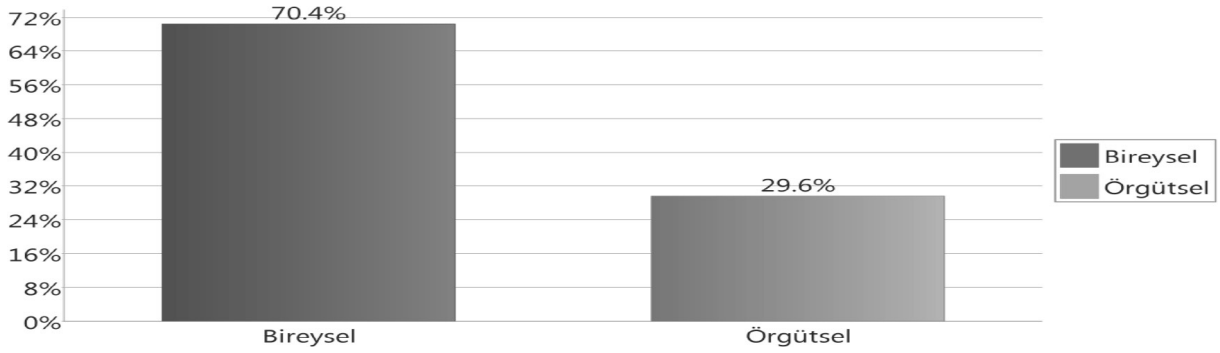
5.3. Araştırmanın Alanı

Araştırma alanımız Gaziantep İlin de bankalar da yapılan ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hileleriyle benzeşik örnekleme yöntemiyle Gaziantep’ de bankalarda yapılan muhasebe hilelerinden 2005- 2016 yılları arasında adliye intikal etmiş olan ve banka bünyesindeki kişiler tarafından yapılmış olan muhasebe hilelerine bakılmıştır. Kredi kartı dolandırıcılığı gibi banka sınırları içinde gerçekleştirilmemiş ve tarafların banka çalışan ya da yöneticisinin olmadığı dava dosyaları araştırmanın dışında tutulmuştur. Çünkü çalışmamız benzerlik gösterebilecek durumlar olan banka çalışan ya da yöneticileri tarafından bankalarda yapılmış ve bankayı, bankada hesabı bulunan müşteri ya da devleti büyük zarara uğratan hileleri detaylı olarak incelemek ve durumlar arasında kıyaslamalar yapabilmek için gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmada 2005-2016 yılları arasının seçilmesinin sebebi 2005 yılı itibariyle UYAP sistemine geçilmiş olması ile bilgisayar ortamında aradığımız dosyalara ulaşmamızdır.

33 dava dosyası tespit edilmiştir. Ancak çeşitli sebeplerle ulaşılamayan ya da eksik bilgiden dolayı çıkarılan dosyalar haricinde toplamda 27 dava dosyası incelenmiştir. 1,5 ay boyunca bulunan dosyalar adliyede gözetim altında incelenmiş veriler toplanılmıştır. Dosyaların incelenmesi sırasında doğru tespitlerin yapılması için ve yukarıda belirtilen doküman analizinin üçüncü aşaması olan dokümanları anlama hususunda bir avukattan yardım alınmıştır.

5.4. Araştırmanın Sonuçları Ve Sonuçların Değerlendirilmesi

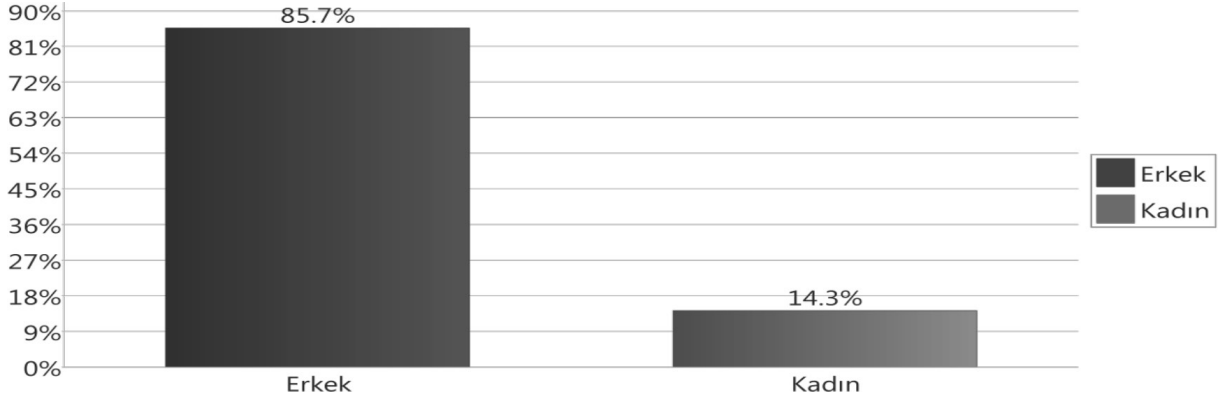
Çalışma Gaziantep İli adliyesinde gerçekleştirilmiş olup Gaziantep ili özelinde konuya ilişkin olarak incelenen dava dosyalarındaki bilgiler her dava dosyası için ayrı ayrı veri olarak kaydedilmiştir. Daha sonra toplanan bilgiler hazırlanmış olan Analiz formlarına kaydedilmiştir. Elde edilen 27 tane analiz formu MAXQDA 12 Programına analiz için yüklenmiştir. Her formdaki bilgiler kodlanmıştır. Kodlama yapılırken; Hile yapan kişilerin cinsiyeti adına bir kod oluşturulmuş. Bu kodun altında erkek, kadın şeklinde alt kodlar oluşturulup analiz formlarındaki cinsiyet kısmına yazılmış bulunan bilgiye göre kodların altına yerleştirilmiştir. Bir diğer kodlama da hile yapan kişinin savunma şekli diye oluşturulmuştur. Bu kodun alt kodları da aynı şekilde dava dosyalarında ayrıntılı olarak verilen ifadelerden yola çıkarak analiz formuna yazılan bilgilere göre oluşturulmuştur. Bütün bu süreç analiz formundaki her soru için kodlar ve alt kodlar oluşturularak bilgiler analize hazır hale getirilmiştir. Tüm analiz formlarındaki bilgiler uygun başlıklarda kodlandıktan sonra elde edilen verilerin bir kısmı frekans analizi bir kısmı ise yüzdelik oranlarına göre değerlendirilmiştir. Bazı veriler frekans ve yüzdelik oranlarına göre karşılaştırılıp yorumlanmıştır. Ayrıca analiz formundaki bazı sorular arasındaki ilişkilere de bakılmıştır. Bu süreçte kodlama yapılırken yukarıda bulunan uzmanlardan görüşler alınmıştır. Uzman görüşleriyle beraber ortak görüş ile kodlamalar yapılmıştır.

Şekil 2: Hile Vakalarının Yapılma Şekline Göre Yüzdeler Oranları

Çalışmamız da bankalarda yapılan hilelerin yapılma şekilleri iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Bireysel hile vakaları, tek bir kişinin hile yapması iken örgütsel hile vakaları birden fazla kişinin hileyi gerçekleştirmiş olmasıdır. Grafikte de görüleceği üzere Gaziantep ilinde tespit edilen bankalarda yapılan hilelerinin yüzde 70 'i yani 27 hile vakasının 19'u bireysel olarak tek bir kişi tarafından gerçekleştirilirken sekizi örgütsel olarak gerçekleştirilmiştir.

Örgütsel olarak gerçekleştirilmiş hilelere ait sekiz dosyadan yedisinde hilekârların sadece biri banka bünyesinde çalışan ya da yöneticidir. Bu durumu banka hilekârlarının banka bünyesinde olan başka bir kişiye ihtiyaç duymadan hile yapma imkân ve yetkisine sahip olduğu ve hile yapmaya karar verdiklerinde bunu kolay bir şekilde tek bir kişi olarak kendilerinin de yapabileceği şeklinde yorumlayabiliriz. 27 dava dosyasına, örgütsel olarak yapılan hile dosyalarındaki ikinci ve üçüncü kişileri de eklediğimizde 36 hilekâr tespit edilmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi örgütsel hile vakalarında hile, banka çalışan ya da yöneticilerinden ziyade dışarıdan kişiler ile beraber gerçekleştirilmiştir. Sadece bir dosyada iki hilekârda banka çalışanı olduğu için ve çalışmamızda bankaların kendi bünyesinde bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilen hileler ile ilgili olduğundan dolayı bu dosyadaki iki kişinin de demografik özellikleri çalışmanın kapsamına alınmıştır. Çünkü çalışmamızın amaçlarından biri Gaziantep ilindeki bankalarda çalışan ya da yönetici olarak bulunan hangi özellikteki kişilerin hileye yöneldiğini tespit etmektedir. Ayrıca bu kişiler banka da hangi pozisyonda bulunmaktadır gibi çeşitli sorulara dosyalar aracılığı ile cevap aramaktadır. Bundan dolayı hile vakalarını gerçekleştiren banka bünyesindeki kişiler ele alındığından 27 dava dosyasındaki hile yapan 28 kişi üzerinden analize devam edilmiştir.

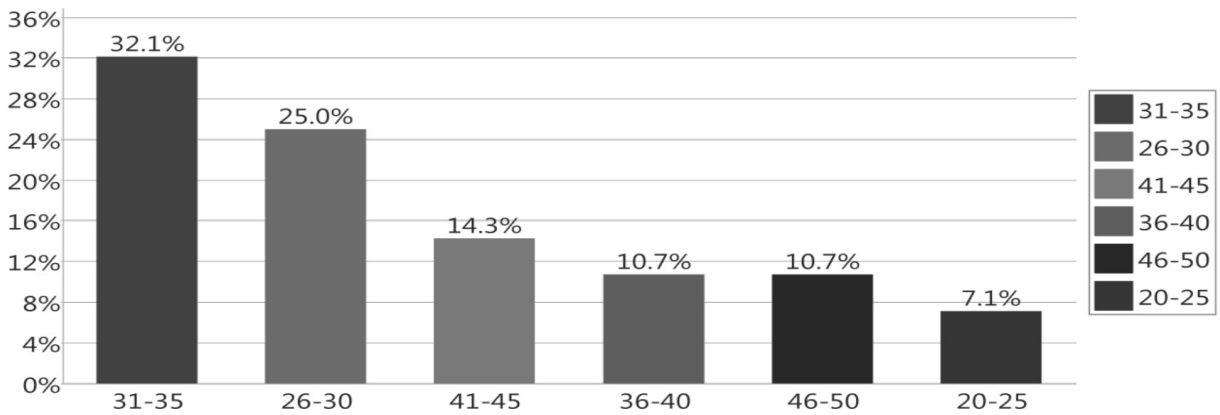
Şekil 3: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyetine Göre Yüzdeleri Oranları

Şekil 3’de görüleceği üzere çalışmamızda tespit edilen hilelerin yüzde 85,7’ si erkek yüzde 14,3’ ü kadınlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Hile yapan kişilerin büyük çoğunlukta erkek olmasını yorumlayabilmemiz adına Gaziantep ilinde bankalarda çalışan kadın ve erkek sayısını öğrenmemiz gerekmektedir. Bu tür istatistik bilgileri Türkiye geneli olarak yayınlayan Türkiye Bankalar Birliği ile irtibat geçilmiştir. Veri tabanlarında il bazında Gaziantep ilinde 24 banka bu bankaların 175 şubesi ve bu şubelerde çalışan toplam çalışan sayısının 2549 olduğu söylenmiştir. Ancak veri tabanlarında il bazında çalışan sayısının kadın erkek olarak bulunmadığı sadece Türkiye geneli olarak kadın erkek şeklinde yayınlandığı belirtilmiştir. Ayrıca bu tür bilginin il il ulaşamayacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu, Gaziantep Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu gibi yerler ile de irtibata geçildiği halde istenilen bilgi elde edilememiştir. Bundan dolayı Gaziantep İli için Kadın- Erkek çalışan sayısına ulaşamamıştır. Tespit edilen hile vakalarında erkeklere daha fazla rastlanmıştır ancak banka çalışma alanı için toplam sayıya cinsiyet olarak ulaşamadığı için bu konuda yorum yapmak doğru olmayacaktır.

Tablo 2: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyeti ve Yapılan Zarar Tutarı Arasındaki İlişki

Zarar Tutarı	Erkek	Kadın
500 - 5.000	3	0
5.001 - 50.000	6	2
50.001 - 100.000	4	0
100.001 - 500.000	7	1
500.001 - 1.000.000	2	0
1.000.001 - 1.500.000	1	0
1.500.001 Ve Üstü	1	1

Çalışmamızda 28 hilekârın 24' ünün erkek dördünün kadın olduğunu belirtmiştik ancak bu hilekârların yaptıkları hile tutarları ve cinsiyet olarak dağılımı tablo 2' de yer almaktadır. Tabloda da belirtildiği üzere hile tutarları aralık olarak 500 TL ile 2.500.000 TL arasında değişmektedir. Hile vakalarının yedisi erkek biri kadın olmak üzere sekizi 100.001 TL ile 500.000 TL arasında gerçekleşmiştir. Aynı şekilde diğer sekiz hile vakasının altısı erkek, ikisi kadın olmak üzere 5.001 TL ile 50.000 TL arasında gerçekleşmiştir. Bankada yapılan hileler en fazla bu tutarlar arasında gerçekleşmiştir. Erkek hilekârların yüzde 29' u 100.001- 500.000 TL aralığındaki tutarlarda hileler yapmıştır. Kadın çalışanların yüzde 50'si ise 5.001 – 50.000 TL aralığındaki tutarlarda hileler gerçekleştirilmiştir. Hile vakalarında sadece dört kadına rastlanması çalışmamız için erkeklerin daha yüksek tutarlarda hileler yaptığı anlamını çıkarmamıza sebep olmaktadır.

Şekil 4: Hile Yapan Kişilerin Yaşlarının Yüzdeleri Dağılımı

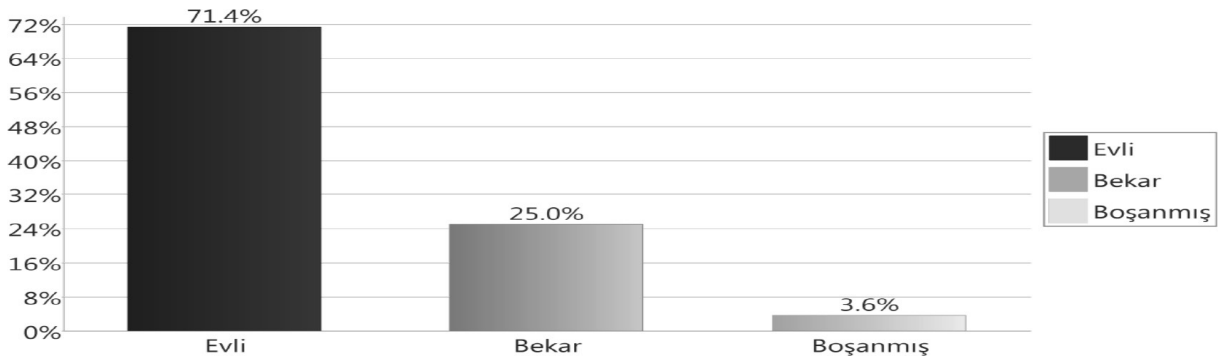
Yüzde 31.1 oran ile 31 – 35 yaş aralığı en çok hileye rastlanılan aralık olmuştur. Ardından yüzde 25 oran ile 26- 30 yaş aralığı gelmektedir. Çalışmamızda tespit edilen bankalar da hile yapan kişilerin çoğunlukla daha genç yaş grubunda olması ve 50 yaş üzeri hilekâra rastlanmamasını; genç yaş grubundaki insanların daha sonra ortaya çıkma ihtimalini düşünmeden bu tür suçlara yönelme ihtimalinin daha yüksek olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Ayrıca daha fazla kazanç elde etme hırslarının bu yaş grubunda daha fazla olduğu söylenebilir. Banka çalışanlarının çalışma ortamında paraya ulaşma imkânlarının bulunması ve genç yaşta insanlarda bu düşünceye engel olmak daha güç olabilir. Aynı zamanda banka çalışanları için 20'li yaşlarda başlangıç düzeyinde başladıkları bankacılık kariyerlerinde 30'lu yaşlar yüksek pozisyonlarda olabileceği yıllardır. Bundan dolayı hilenin bu yaş aralığında olması muhtemeldir.

Tablo 3: Hile Yapan Kişilerin Yaşları ve Hile Tutarları Arasındaki İlişki

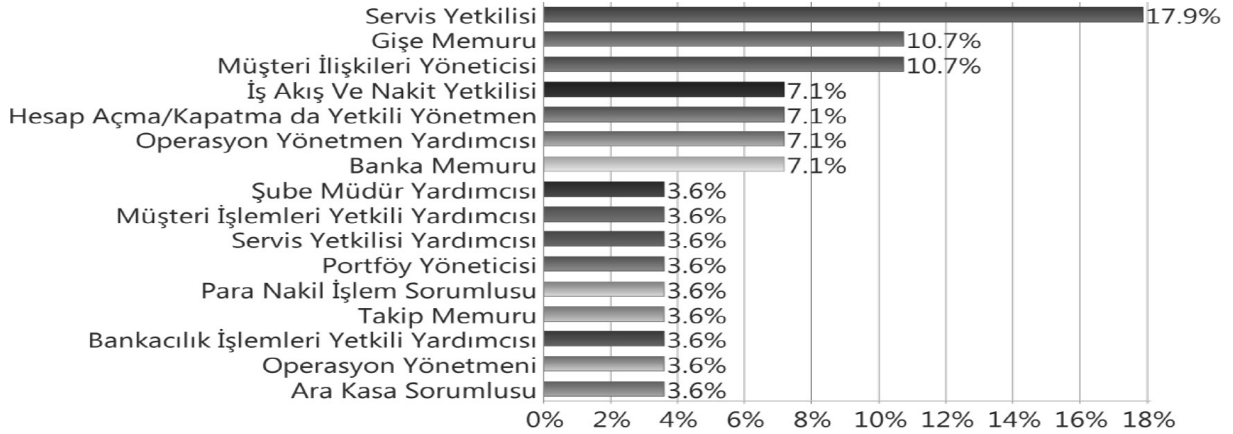
Zarar Tutarı	20 - 25	26 - 30	31-35	36 - 40	41-45	46- 50
500 - 5.000		1			2	
5.001 - 50.000	1	3	3			1
50.001 - 100.000		1	1	1		1
100.001 - 500.000	1	2	3	1		1
500.001 - 1.000.000			1		1	
1.000.001 - 1.500.000			1			
1.500.001 Ve Üstü				1	1	

En fazla hilenin gerçekleştiği 31-35 yaş aralığında hilelerin yüzde 33,3 100.001- 500.000 Tl zarar tutarı aralığının da, yüzde 33,3 ü ise 5.001-50.000 Tl zarar tutarı aralığındadır. En fazla hile vakasının gerçekleştiği bir diğer yaş aralığı olan 26-30 yaş aralığında ki kişilerin yaptığı hilelerin yüzde 42,8 ise 5.001-50.000 Tl aralığında gerçekleştirilmiştir.

Hile tutarlarının en yüksek olduğu iki hile vakası da 35 yaş üzerindeki kişiler tarafından gerçekleştirildiğini tablodan anlamaktayız. Banka çalışan ya da yöneticilerin zaman ilerledikçe tecrübe kazanmasıyla pozisyonları ve yetkileri artmaktadır. Bundan dolayı Bu kişilerin yetki alanlarındaki paranın çok yüksek tutarlarda olmasıyla hile tutarları yüksek olabilmektedir.

Şekil 5: Hile Yapan Kişilerin Medeni Durumuna Göre Yüzdeler Oranları

Bankada hile yapan kişileri medeni durumlarına göre incelediğimizde yüzde 71,4 oranla evli olan kişilerin hile yaptığını tabloda görebiliriz. Bu durumu evlilik dolayısıyla maddi ihtiyaçları ve sorumlulukları artan kişilerin hile yapmaya yönelmiş olabileceği şeklinde yorumlayabiliriz. Maddi sıkıntıları artan kişiler bu soruna çözüm bulamadığı durumlarda hile yapmaya yönelebilir.

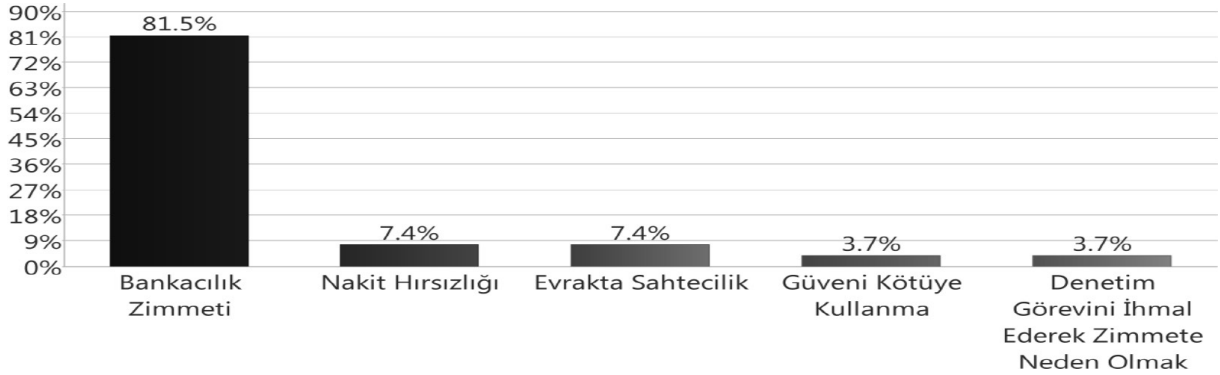

Şekil 6: Hile Yapan Kişilerin Bulunduğu Pozisyonlara Göre Yüzdeleri Oranları

Banka bünyesinde hile yapan kişilerin çalıştıkları pozisyonlara baktığımızda şekil 6' daki bulgular elde edilmiştir. En fazla hile yapan çalışma pozisyonu olarak servis yetkilisi yüzde 17.9 oranda iken, yüzde 10,7 ile gişe memuru ve müşteri ilişkileri yöneticisi, yüzde 7,1 oran ile iş akış ve nakit yetkilisi ile hesap açma/kapatmadan yetkili yönetmen şeklinde devam etmektedir.

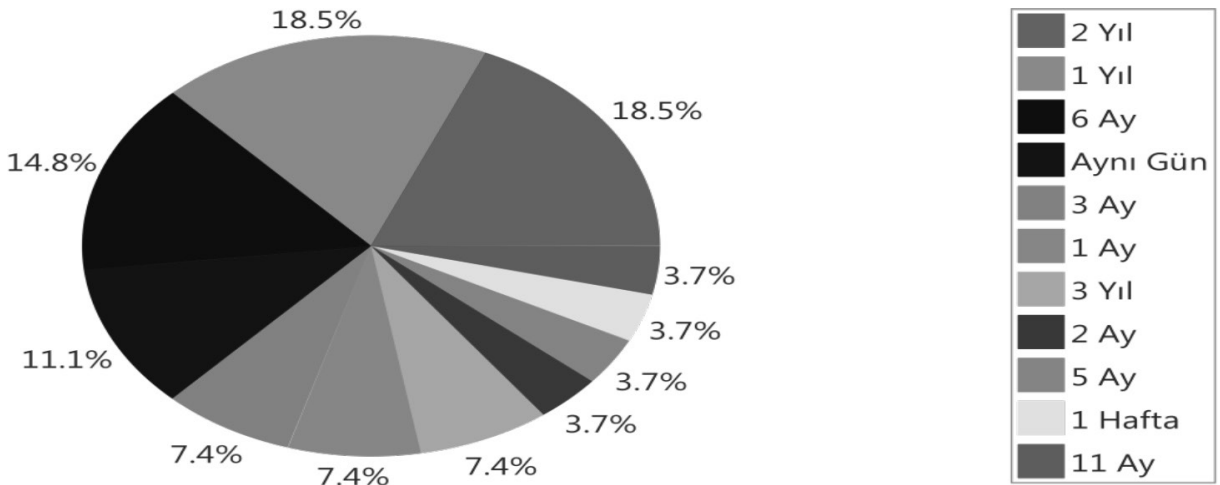
En fazla hile vakası bu pozisyondaki kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Servis yetkilisi banka ürünlerinin operasyonunu, tanıtım ve satış işlemlerini idare etmekten sorumlu personeldir. Evrak kayıt, kredi kullandırma gibi işlemlerle uğraşır. Görevi gereği vadeli vadesiz mevduat hesapları ile ilgili iş ve işlemler ile ilgili görevlendirilmiş olabileceği için ve imza yetkisine sahip olduğu için kendi gözetimi altındaki hesaplarda hile yapması muhtemeldir.

Şekil 6' da gösterildiği üzere servis yetkilisinden sonra en fazla hile yapan banka çalışan pozisyonu olarak gişe memuru ve müşteri ilişkileri yöneticisi tespit edilmiştir. Gişe memuru, cari ve katılma hesabı müşterilerinin para yatırma, para çekme, EFT, havale gibi işlemlerini yapmakla beraber çek ve senet tahsilatlarını gerçekleştirmek ve fatura tahsilat işlemleriyle beraber döviz alım ve satım işlemlerini yapmak gibi birçok operasyonel banka işlemlerini gerçekleştiren çalışma pozisyonudur. Gişe memuru görevinden dolayı kendisine emanet edilen parayı hileli bir şekilde kendi yararına kullanabilecek yetkiye sahiptir. Aynı şekilde müşteri ilişkileri yöneticileri de ilgilendikleri banka müşterilerine ilişkin çeşitli bilgilere sahiptir. Müşteriler ile samimiyet kurup güven kazanabilir. Bu güveni kötüye kullanmak ya da müşterilerden öğrendikleri bilgileri kendi yararına kullanması muhtemeldir.

Şekil 7: Hile Türlerine Göre Yüzdeleri Dağılımı

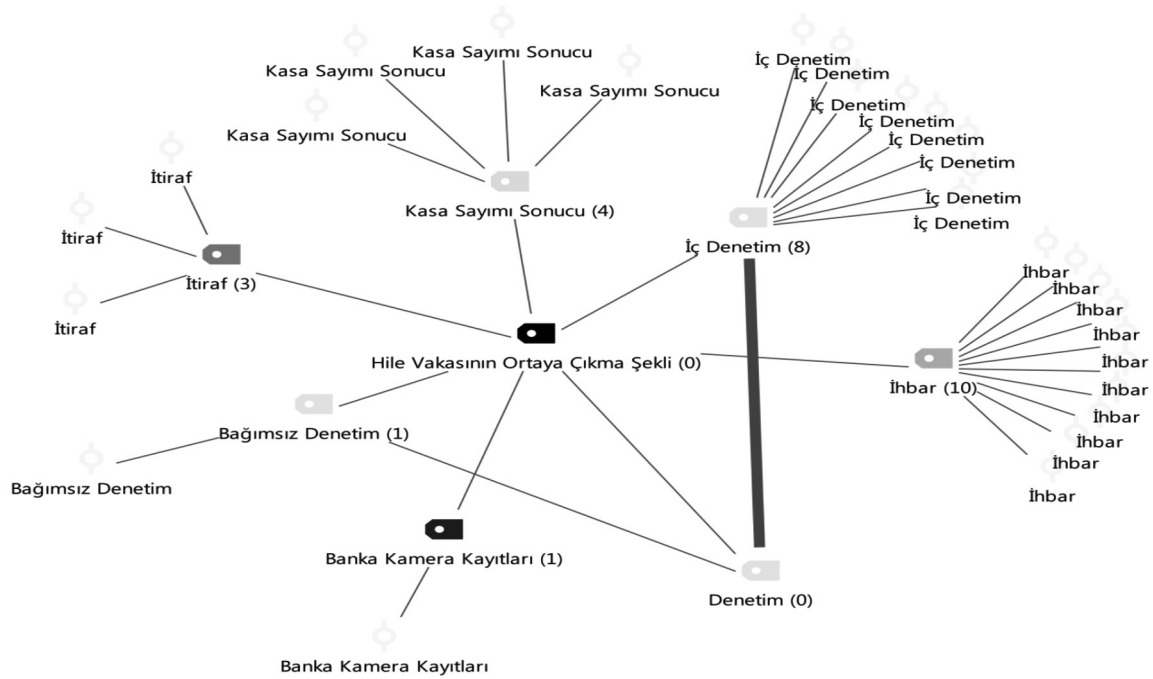
Bankalarda yapılan hile dosyalarının detaylı olarak incelenmesi sonucunda şekil 7'deki bulgular elde edilmiştir. Hile türü olarak en yüksek yüzde 81,5 oranla bankacılık zimmeti tespit edilmiştir. Bankacılık zimmeti yapılırken çoğunlukla hilenin ortaya çıkarılmasına engel olmak amacıyla zincirleme olarak evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanmak gibi suçlarda işlenmektedir. Ancak dava dosyalarında zimmet suçu içerisinde değerlendirildiği için bu suçlara ayrıca yer verilmemiştir. Dosyalarda sadece evrakta sahtecilik olarak kabul edilen hileler yüzde 7,4 oran ile gösterilmiştir.

Şekil 8: Hile Vakalarının Ortaya Çıkma Sürelerinin Yüzdeleri Dağılımı

Şekil 8' de tespit edilen dosyalardaki hile vakaların gerçekleştirildiği tarihten ne kadar süre içinde ortaya çıkarıldığı gösterilmiştir. Hile vakalarının yüzde 18,5 iki yılda, yüzde 18,5 bir yılda yüzde 14,8'i altı ay içinde ortaya çıkarılmıştır. Yapıldığı gün ortaya çıkarılan hile vakaları ise yüzde 11,1 oranını oluşturmaktadır. Hilelerin çoğunluğunun çok uzun sürede ortaya çıkarılması düzenli olarak denetimin yapılmaması ya da yapılan denetimlerin bazı hileleri tespit etmekte yetersiz kaldığı şeklinde yorumlayabiliriz. Bankalarda iç denetim ve bağımsız denetimin yapılması zorunludur. İç denetim üçer aylık

ya da altı ayda bir yapılırken ayrıca bağımsız denetimde yapılmasına rağmen tespit edilen hilelerin yüzde 44,4' ü bir yıldan uzun sürede ortaya çıkmıştır. Hilelerin daha kısa sürelerde ortaya çıkarılması hususunda da adli muhasebeciler etkili olabilmektedir. Adli muhasebeciler hile denetçisi olarak göreve başladıklarında detaylı olarak incelemeler yapar. Tüm banka çalışanlarına eşit derece şüphe duyarak yaklaşır. Ayrıca hilenin var olduğuna dair kanıt olmasa da varmış gibi hile araştırmaya odaklanır. Bu da hile tespit sürecini kısaltabilir.

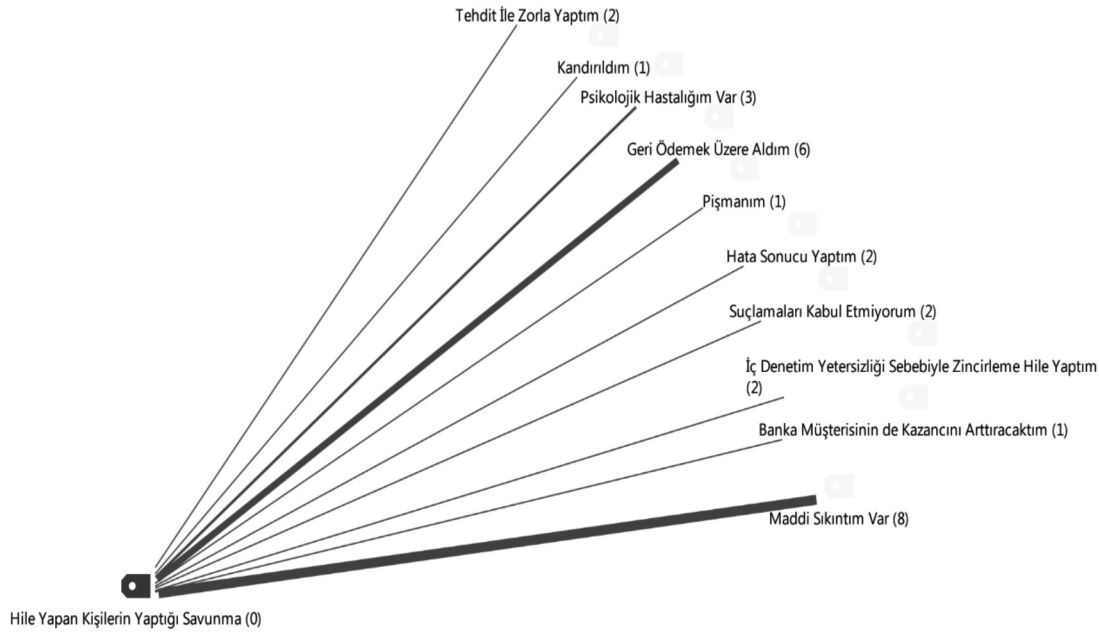

Şekil 9: Hile Vakalarının Ortaya Çıkarılma Şeklinin Frekans Dağılımı

Şekil 9’da dava dosyalarından elde edilen bilgilere göre hile vakalarının ne şekilde ortaya çıkarıldığı verilmiştir. 27 hile vakasının yüzde 37’ si olan on hile vakası ihbar ile ortaya çıkarılmıştır. Bankada gerçekleştirilen hilelerin çoğunluğu hesaplarındaki farklılığı fark edip şikâyet de bulunan müşteriler tarafından fark edilmiştir. Yüzde 33,3 ‘ü olan 9 hile vakası denetim ile bunların sekizi iç denetim biri bağımsız denetim ile ortaya çıkarılmıştır. Özellikle nakit hırsızlığında kasa sayımı sonucu ortaya çıkarılan hilelerde vardır. Ayrıca pişmanlık duyup yaptığı hileyi itiraf eden üç hilekâra da rastlanılmıştır.

Denetim ile ortaya çıkarılmadan ihbar ile ortaya çıkarılan hile vakalarını incelediğimizde ihbar olması durumunda bu hile vakaları hiç tespit edilemeyecek miydi sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

“Adli muhasebeciler rakamların ötesiyle ilgilenir” (Pazarçeviren, 2005: 18) sözünden de anlaşılacağı üzere tespit edilmesi zor olan hileler için de adli muhasebeciler etkili olacaktır.

Şekil 10: Hile Yapan Kişinin Savunma Şekline Göre Frekansları

Çalışmamızda Gaziantep ilinde bankalarda yapıp adliyeye intikal etmiş muhasebe hilelerinden tespit edilen 27 dava dosyasında hilekârın banka çalışan ya da yöneticisinin olduğu 28 kişi çalışmanın kapsamına alınmıştır. Şekil 10' da bu 28 kişinin hilenin ortaya çıkarılmasından sonra kendisini savunma şekilleri bulunmaktadır. Hilekârın kendini savunma şekli hileyi neden yaptığını da anlamamız hususunda yardımcı olabilir. Hilekârların yüzde 28,5' u borçlarının olması ve içinde buldukları maddi sıkıntıdan dolayı hile yaptıklarını söylerken, yüzde 21,4' ü tespit edilmeden aldıklarını geri koymak amacıyla aldığını söylemiştir. Literatürde hile yapma nedenleri arasında borç olarak aldım geri verecektim söylemiyle eşdeğer düşünülebilir. Psikolojik hastalık sebebiyle yaptığımı ileri sürenler olduğu gibi tehdit edildiğini söyleyen hilekârlarda vardır. Bu durum dışarıdan kişiler tarafından banka çalışanlarının sahip olduğu bilgileri zorla kullanmak ya da tehdit ile hile yapmaya zorlamak şeklinde gerçekleşmiştir. Ayrıca hile yapmayı düşündüğünü ve iç denetiminde yetersiz olduğunu bildiği için hileye yöneldiğini söyleyen iki hilekârda vardır. Hile yapmayı düşünen banka çalışanının bu tür bir suça yönelmesini caydırıcı hale getirecek denetim ve kontrolün olması önem arz etmektedir. Hile yapmayı düşünen ya da hile yapmış ancak ortaya çıkmadığını görünce çok daha yüksek miktarlarda hileler yapmaya devam eden kişilerin olmaması adına denetim önemli bir yere sahiptir. Bu noktada adli muhasebecilik mesleği bankalar içinde etkili olacaktır.

6. SONUÇ

Günümüz dünyasında insan hayatını kolaylaştırmak düşüncesiyle yapılan birçok teknolojik yenilik ve buluş, insan hayatını kolaylaştırmakla beraber bu yenilik ve buluşların kötü amaçlı kullanılmasıyla da sonuçlanabilir. Bu tür kötü amaçlı kullanımlardan biri olan ve iş hayatında sık sık karşı karşıya kalına-

çak bir durum olan hile herkes tarafından yapılabilecek bir eylemdir. Yapılması durumun da yapıldığı kurumu önemli derecede etkileyecek ve dolayısıyla devleti de etkileyecektir. Özellikle bankalar hile olaylarıyla çok sık karşı karşıya kalabilmektedir.

Bankalar parayla faaliyet gösteren kuruluşlar ve bankacılık para ile bağlantılı bir iş olduğu için hilekârların hedefinde olmaktadır. Ayrıca hile olaylarına karışan banka çalışanı sayısının artması, çoğu hilekârın hilenin ortaya çıkarılması için yapılan inceleme ve soruşturmalardan kolaylıkla kurtulabilmesi ve yapılan hileler ortaya çıkarılsa bile bunun uzun zaman alması bankalarda yapılan hilelerin büyük tehdit olduğunu göstermektedir. Nerdeyse her pozisyondaki banka çalışanın paraya erişimi vardır. Bu durumda hile yapmayı planlayan birinin banka içinden başka birinin yardımına ihtiyaç duymadan hile yapmasını sağlamaktadır. Ayrıca bankalarda iç denetim ve bağımsız denetim yapmak zorunludur. Buna rağmen hala bu tür olayların yaşanması yapılan denetimin ötesinde bir faaliyete ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu nokta da, son yıllarda yaşanan hile olaylarına çözüm bulmak için diğer sektörlerde de kullanımı giderek artan adli muhasebecilik mesleği akıllara gelmektedir. Adli muhasebe kavramı ülkemizde çoğu kesimler tarafından yeni yeni duyulmaya başlanmış olsa da dünya da uzun zamandır gündemde olan ve talep gören bir meslektir.

Adli muhasebecilik mesleği tek bir meslekte, birçok meslek mensubunun sahip olduğu özelliklerin bir araya getirilmesidir. Mesleğin kapsamı çok geniştir. Hile denetimi yaparak hilenin önlenmesi ve ortaya çıkarılması hususunda faydalı olabileceği gibi, dava destek danışmanlığı ile avukatlara, uzman tanıklık ile de mahkemeler yarar sağlamaktadır.

Çalışmamız hile olayların çok sık yaşandığı bankacılık sektöründe yapılan hileleri incelemek ve elde edilen bulgular ışığında adli muhasebecilik mesleğinin kullanım alanlarını, faydalarını ortaya koymak ve mesleği tanıtmak amacıyla başlamıştır.

Yapılan araştırma kapsamında ortaya çıkan sonuçlarda da görüldüğü üzere bankalar da yaşanan hileler çok yüksek tutarlarda zarara sebep olabilmektedir. Bu durum hem banka müşterilerini hem de bankanın kendisini etkilemektedir. Ayrıca yaşanan hile olayı sonrasında, dosyalardan anlaşıldığı üzere banka müşterisinin bankaya olan güveninin sarsılmasına sebep olabilir.

Araştırma ile ulaşılan bilgilerden yola çıkarak; Gaziantep ili özelinde bankalarda yapılan hilelerin daha çok mevduat bankalarının yabancı ve özel sermayeli olan bankalarda gerçekleştiği görülmüştür. Bu bankalarda çalışan erkek – kadın ayrı olarak sayısı bilinmemekle beraber en fazla erkek çalışanlar tarafından yapılan hileler tespit edilmiştir. Ayrıca literatürden (Farklı sektörlerde gerçekleştirilmiş çalışmalardan) farklı olarak hile yapan kişilerin banka sektöründe daha çok 40 yaş altındakilerin olduğu görülmüştür. Bunun sebebi olarak banka çalışanlarının daha genç yaş grubundan oluşması ve 30'lı yaşlarda çalışma pozisyonu olarak üst seviyelere ulaştıkları söylenebilir. Ayrıca bankacılık para ile bağlantılı bir iş olduğu için genç yaş grubunun maddi sıkıntı yaşadığı durumlarda dayanıklılık seviyesinin düşük olabileceği ve çalıştıkları pozisyonlarının da sayesinde hile yapabildiği düşünülebilir.

Araştırma da hilekârların büyük çoğunlukta evli kişilerden oluştuğu fark edilmiştir. Bunun yanı sıra bankada hile yapan kişilerin pozisyonları olarak çok sayıda mevki (Servis yetkilisi, Gişe memuru, Müş-

teri ilişkileri yöneticisi, Yönetmen yardımcısı, Şube müdür yardımcısı, Portföy yöneticisi vb.) tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak banka da nerdeyse her pozisyondaki kişilerin paraya ulaşma imkân ve yetkisine sahip olması gösterilebilir. Ayrıca en yüksek iki hile tutarının aynı pozisyonda yönetmen sıfatındaki kişiler tarafından gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Bu durum üst pozisyonda bulunan ve ulaştığı, yetki sahibi olduğu paranın miktarının da yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmamızda Gaziantep ilinde bankalarda en fazla yapılan hile türü yüksek bir oranla bankacılık zimmeti suçu olarak tespit edilmiştir. Bu suçun evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanma gibi suçları da beraberinde getirmiş olduğu dosyalardan anlaşılmıştır. Zimmet suçunun yapılabilmesi ya da yapılan hilenin ortaya çıkmasına engel olabilmek için evrakta sahtecilik suçu da çoğunlukla işlenmiştir. Ayrıca literatürde bulunan çalışmalarda başka sektörlerde gerçekleştirilen hilelerin çoğunluğunun örgütsel olarak yapıldığı tespit edilmişken, çalışmamızda literatürden farklı olarak bankalarda yapılan hilelerin büyük çoğunluğunun bireysel olarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Banka hilelerinin tek bir kişi tarafından yapılması ya da birden fazla kişiyle yapılan hilelerde de ikinci, üçüncü kişilerin banka dışındaki kişilerden seçilmesi önemli bir bilgidir. Bu durum tekrardan banka hilekârlarının tek başına hile yapabilecek yetkiye sahip olduğunu, diğer çalışanlara bundan dolayı ihtiyaç duymadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmamız da hile olaylarının çoğunluğunun ihbar ile ortaya çıktığı ve bu ihbarlarında hesaplarında eksiklik olduğunu fark eden banka hesap sahipleri tarafından yapıldığı incelemeler sonucundan elde edilmiştir. Ancak hesap sahiplerinin çoğunun, eksikliği aylar sonra fark etmesi hilekârın özellikle hesaplarıyla ilgilenemeyecek kişileri seçtiği verdiği ifadelerinden anlaşılmıştır. İhbar haricinde denetim ile ortaya çıkarılan hilelerde tespit edilmiştir.

Hile olaylarının ortaya çıkma sürelerine baktığımızda büyük çoğunluğunun bir yıldan uzun sürede ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu durum bankalarda iç kontrol ve iç denetimin zorunlu olduğunu ve bu zorunluluğun belirli aralıklarla yerine getirildiğini varsaydığımızda hilenin ortaya çıkarılmasında denetim yetersiz mi kalıyor sorusunu gündeme getirebilir. Ayrıca denetim ihmal mi ediliyor ya da denetim yapılırsa da titizlikle yapılmıyor mu gibi sorular da gündeme gelebilir. Çalışmamız ortaya çıkarılıp adliye intikal edilmiş olan hileleri kapsamaktadır. Yıllar geçmesine rağmen profesyonelce işlendiği için denetim ile ortaya çıkarılamayan hilelerin var olabileceğini düşündüğümüzde bankalarda denetimin büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Evrakta sahtecilik yapılarak, imza taklit edilerek ya da hesaplar arasında aktarımlar yapılarak gerçekleştirilen hilelerin ortaya çıkarılması ciddi anlamda inceleme gerektirir. Bu incelemeler, geleneksel olarak yapılan denetimden farklı olarak faaliyet gösteren ve farklı özelliklere sahip olan adli muhasebeciler ile gerçekleştirilebilir.

Banka çalışanların çeşitli bağımlılıklarının (Kumar, Forex vb.) olması, özellikle hile ile alacağı parayı çeşitli şekillerde değerlendirerek geri koyacağını düşünmesi ve bunun paranın sahibi içinde yararlı olacağını varsayarak hileye başlaması mümkündür. Ancak planladığı gibi olmaması yaptığı hileyi telafi etmeye çalışırken hile tutarının telafi edilemez boyutlara ulaşması gibi durumlarında söz konusu olabileceğini araştırma sürecinde dava dosyalarında görmüş bulunmaktayız.

Ayrıca bankada hile yapan kişilerin hile ortaya çıkarıldığında kendini savunma şekline baktığımızda literatürde bulunan hile üçgenindeki üç aşamayı da görmekteyiz. Hile üçgeninin de baskı, fırsat ve haklı gösterme vardır. Hilekârın yaptığı savunmasında kendisini hileye iten sebepleri kendini haklı çıkarmak için söyler. Araştırma da hile yapan kişilerin çoğunlukla maddi sıkıntı içinde olması ve borçlarından dolayı yapmış olması ya da ortaya çıkmayacağını düşünerek geri koymak amacıyla hile yapması gibi sebepler tespit edilmiştir. Banka çalışanlarının paraya erişimi çoğunlukla kolaydır. Bundan dolayı özel hayatlarında ki herhangi bir sebepten dolayı hile yapmayı düşünmeleri muhtemeldir. Onları durduracak en önemli husus ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu bilmeleridir. Hilekârlar arasında psikolojik rahatsızlığı olduğunu ileri sürenlerde vardır. Ayrıca bankalar dışarıdan kişiler tarafından da hile için cazip olabilecek kurumlardır. Banka çalışanlarının sahip olduğu bilgi ve yetkinin zorla ya da kandırılarak kullanılması da muhtemeldir.

Hilenin ortaya çıkarılmasından sonra bu süreç bitmemektedir. Akabinde bu hilenin uzman kişiler tarafından kanıtlanması, adliyeye intikal etmesi, dava sürecinin başlatılması, yürütülmesi ve davanın sonuçlandırılması gibi aşamalar vardır. Elde edilen bulgularda tespit edilen bir hilenin adliyeye intikal ettikten sonra ancak bir ile altı yıl arasında karara bağlandığı ortaya konulmuştur. Bu sürenin bu kadar uzun olması tüm bu aşamalarda görüş alınırken farklı farklı meslek gruplarında ki bilirkişiler tarafından yapılması olarak açıklanabilir. Tespit edilen hilenin nasıl yapıldığı hile tutarının ve zarara uğratılan tarafların tespit edilmesi için alanından uzman biri gerekmektedir. Dava sürecinde avukatlar büyük öneme sahiptir. Ancak avukatlarında işin finansal boyutunu anlaması ve bu bilgileri analiz etmesi için ayrıca bir desteğe ihtiyacı olacaktır. Aynı şekilde mahkemeler de davanın sonuca bağlanması dava sürecinde elde edilen bilgilerin kendilerine sunulması noktasından uzman, tarafsız tanığa ihtiyacı vardır. Bütün bu ihtiyaçlara farklı farklı kişiler tarafından cevap verilmesi hem süreci uzatmak da hem de yapılan masrafları artırmaktadır. Adli muhasebeciler tüm bu süreci yürütecek ve desteğe ihtiyaç duyan taraflara istediklerini verecek bilgi ve donanıma sahip kişiler olacağından davaların sonuca bağlanması daha kolay ve kısa sürede olacaktır.

KAYNAKÇA

- ACFE, 2020. ACFE 2020 Report to the Nations. <https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf> (15.05.2021)
- Açık, S. (2016). Adli Muhasebecilik Mesleğinin Faaliyet Alanları ve Eğitim Boyutu Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(3): 1071-1090.
- Aksoy, T., & Uzay, S. (2021). Relationship between Fraud auditing and Forensic accounting. In *Auditing Ecosystem and Strategic Accounting in the Digital Era* (pp. 127-146). Springer Nature, Cham, Switzerland. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-72628-7_6.
- Aşıröz, M., Sunay, Y., Zeyfeolu, Y. (2005) "Adli Tıp Stajı Ders Notları", Celal Bayar Üniversitesi Adli Tıp Stajı Ders Notları, Manisa.
- Bozkurt, N. (2000). Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan Adli Muhasebecilik. *Yaklaşım Dergisi*, Yıl,2000 8, 56-61.
- Dursun, S. (2006). *Ekonomik Suçlar Ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık - Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Enefe, A.O., Okpako, P.O. ve Atube, E.N. (2013). The Impact of Forensic Accounting on Fraud Detection. *European Journal of Business and Management*. 5(26): 61-73.
- Gülten, S., Kocaer, İ. (2011). *Adli Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Ankara Ofset.
- <http://www.acfe.com/fraud-triangle.aspx> (06.06.2021 13:45).
- <http://www.forensicaccounting.com/> (03.04.2021 14:21).
- <http://www.mbamaassociates.com/?q=node/5>, (06.06.2021 12:30).
- Keleş, D., Keleş, Ü. (2014). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'deki Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. 9: 55-75.
- Kurt, A. Ve Elagöz, İ. (2015). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Perspektifinde Adli Muhasebecilik Mesleğine Bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 10(1): 208-233.
- Mahmutoğlu, F. S. (2003). *Ekonomik suçlar bağlamında kredi hukukundan kaynaklanan suç ve idari suçlar: Ekonomi hukuku...* Seçkin Yayıncılık.
- Mbama, A. R. (2008). Money Laundering: The Role of a Forensic Accountant as an Expert Witness. (ICAN) Conference at International Conference Center in Abuja.
- Rezaee, Z., Lo, M. ve Suen, A. (2016). Forensic Accounting Education and Practice: Insights From China. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*. 8(1): 106- 119.
- Sorunke, O. A. (2016). Integrating Forensic Accounting Into The Accounting Curriculum In Nigerian Universities: Challenges And Remedies. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. 5(1): 59-64.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.